

tijdlang leefde hij vervolgens in het Duitse Kassel, daar, nadien ook elders, zijn schuldeisers ontlopend. Zijn vrouw repatrieerde en ging bij zijn familie in Arnhem wonen. Zelf zette hij zich, weer in Brussel, in het najaar van '59 aan het schrijven van een roman, in de kern een weergave van zijn eigen ervaringen, die hij onder het pseudoniem 'Multatuli' ('ik heb veel geleden') wilde uitgeven. 'Want, Excellentie,' had hij ruim drie jaar eerder, in april '56, in Batavia geschreven in een memorandum aan de gouverneur-generaal dat hij bij nader inzien niet had verzonden,

'ik ben bezield met de kracht van een eerlijk man die een edele zaak voorstaat.

Want ik heb mij zelve leren kennen als waardig daarvan de held, of althans de martelaar te wezen.

... Ik heb veel geleden. Ik geloof dat ik bestemd ben veel te handelen. Ik geloof dat ik een roeping heb ... ik geloof dat God mij de kracht geven zal, die te volbrengen ... Die roeping is: de miljoenen mensen die gebukt gaan onder *uitzuiging, afpersing, knevelarij, roof en moord*, daarvan te verlossen ... Wie mij daarin steunt reik ik de hand; wie mij daarin tegenwerkt is mijn vijand, zij hij Raad van Indië, gouverneur-generaal, zij hij mijn broeder.'

'Pagina's lang', aldus van 't Veer, had hij verder in het memorandum uiteengezet, 'dat het hele Nederlandse bewind sedert de begintijd van de Oost-Indische Compagnie door roof en knevelarij was gekenmerkt en op de bajonetten van het Indische leger steunde.' 'Ik vraag', had hij aan het slot geschreven,

'gerechtigheid voor de vertrapte mensheid! En dat zal ik blijven vragen zo lang ik adem heb, ik zal het uitroepen aan de hoeken der straten, ik zal het de koning zeggen als ik hem wijs op de juwelen zijner Kroon, en aan Holland als ik het wijs op zijn kapitalen: die juwelen zijn gestolen, die kapitalen zijn geroofd, uw welvaart is een diefstal en uw batig slot is een boom die zijn wortels heeft in een moeras van ongerechtigheid!

En als het niet baat?

Ik zal alle talen van Europa leren om het in vers te brengen, opdat de moeders voorzingen aan hun kinderen: daar ligt een roofstaat aan zee tussen Oost-Friesland en de Schelde.

En ik zal mij beroepen op wat er edel is in de mensheid, en ik zal een kruistocht prediken tegen de gewapende kooplieden die onder aanroeping van God, zich vetmesten met bloed!'¹

¹ Aangehaald in a.v., p. 350-52.